

1979-89 SSCB'nin Afganistan Politikası: Sovyet-Peştu İttifakı

Yaren Yüce Şentürk¹

Öz

Birinci Dünya Savaşı sırasında gerçekleşen Ekim Devrimi ile Rusya'da iktidarı ele geçiren Bolşeviklerin kurduğu genç SSCB, seleflerinin izinden giderek güneydeki komşularıyla, kadim Rus-Afgan ilişkilerini sürdürmüştür. Afganistan'da Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen Afgan Halkçı Demokratik Partisi (AHDP), 1978'deki Saur Devrimi ile yönetimi ele geçirmiş ve böylelikle Sovyet nüfuzu altına girmiştir. Partiye karşı iç muhalefetin artması üzerine Sovyetler, Brejnev Doktrini çerçevesinde Afganistan'a müdahalede bulunarak sosyalist rejimi korumak istemiştir. Müdahale öncesinde ve sonrasında Sovyetlerin, Afganistan'ın hâkim etnik grubu ve yönetici elitini oluşturan Peştu milletiyle yakın teması, bu çalışmanın sorusuna kaynaklık etmiştir. Sovyetler Afganistan'da niçin Peştu merkezli bir dış politika izledi? Çalışma, Tacik ve Hazaraların niçin müttefik olarak seçilmediği, komünist ideolojinin Peştular üzerindeki etkisi, Peştu liderlerin Kabil'deki meşruiyeti ve Peştu aşiretlerinin desteği ve Peştunistan Tezinin stratejik önemi gibi faktörleri inceleyerek Sovyet-Peştu ittifakının sebeplerini açıklamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Müttefik, Peştu, Sovyet, SSCB

1979-89 USSR's Policy in Afghanistan: The Soviet-Pashtun Alliance

Abstract

During World War I, the Bolsheviks who seized power through the October Revolution established the Soviet Union, which maintained traditional Russian-Afghan relations with its southern neighbors. In Afghanistan, the Marxist-Leninist Afghan People's Democratic Party (APDP) gained control following the 1978 Saur Revolution, placing the country under Soviet influence. As internal opposition to the APDP intensified, the Soviets intervened in Afghanistan under the Brezhnev Doctrine to safeguard the socialist regime. This study explores why the Soviets adopted a Pashtun-centered foreign policy in Afghanistan. It examines why Tajiks and Hazaras were not selected as allies, the impact of communist ideology on the Pashtuns, the legitimacy of Pashtun leaders in Kabul, the support from Pashtun tribes, and the strategic significance of the Pashtunistan Theory, providing insights into the factors driving the Soviet-Pashtun alliance.

Keywords: Afghanistan, Alliances, Pashtun, Soviet, USSR

1. Giriş

Afganistan, kültürel ve coğrafi konumu itibarıyla stratejik bir öneme sahiptir. Orta Asya, İran ve Hint Alt Kıtası ile çevrelenen ve merkeze yerleşen konumuyla bahsi geçen üç bölgeyi

¹ İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, yaren.yuce@ogr.iu.edu.tr, İstanbul-Türkiye, ORCID ID: 0009-0002-8949-1231 Geliş tarihi: 16.08.2024, Makale Geliş Tarihi: 16.08.2024, Makale Kabul Ediliş Tarihi: 29.09.2024

birbirine bağlayan önemli bir geçiş hattıdır.² Afganistan'ın Çin, İran, Pakistan ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını ilan eden Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle sınır komşusu olması, onu uluslararası ticaret yolları ve enerji boru hatları açısından kritik bir kavşak haline getirmektedir. Afganistan'ın sahip olduğu bu stratejik konum, hem ekonomik hem de siyasi açıdan büyük devletlerin ilgisini çekmekte ve bölgenin enerji kaynaklarına ulaşım açısından önemli bir rol oynamaktadır.³ Bu sebeple tarihi boyunca dönemin değişen süper güçleriyle gerek savaş, gerek barış ilişkileri geliştirmek durumunda kalarak denge politikası izlemiştir.

19. yüzyıl ve erken 20. yüzyıl boyunca Afganistan, Britanya ve Çarlık Rusya arasında verilen nüfuz mücadelesinin sahası olarak önemli bir rol oynamıştır.⁴ Coğrafi konumu gereği her iki güce de sınırdaş olan Afganistan, bu iki büyük gücün arasında tampon bölge olarak yer almıştır. Böylelikle Afganistan'ın tarihi, Rusya ve Britanya ile kurulan ve bozulan sayısız ittifaklarla şekillenmiştir. Britanya'nın Afganistan ile ittifak kurma girişimleri, Rus yayılcılığına karşı Britanya Rajı'nın 5 güvenliğini sağlama çabaları doğrultusunda şekillenirken Rusya'nın Afganistan ile ittifak kurma çabaları, Orta Asya'ya erişim sağlamak ve Britanya'yı dengelemek amacı güdüyordu. Ancak bu ittifaklar, Afganistan'ın iç politikadaki istikrarsızlığı ve bölgesel güç dengesizlikleri nedeniyle başarısız olmuştur.⁶

Çarlık Rusya'nın iktidar ömrü 1917 Ekim Devrimi ile son bulmuştur. Ardından iktidara gelen Bolşevikler, devrimin hızla Avrupa'ya yayılacağı öngörüsünde bulunmuşlardır ancak tarihsel gerçeklik bu öngörünün doğru olmadığını göstermektedir. Bolşevikler devrimin yayılma alanının Batı değil, Doğu olduğunu fark etmiş ve Sovyet ilgisi, sömürge ve yarı sömürge statüsündeki Doğu devletlerine yönelmiştir. Bu devletlerden biri şüphesiz etnik çeşitliliği içinde barındıran ve hâkim ırkı Peştular olan Afganistan'dır.⁷

Bu çalışma, Sovyetler Birliği ile Afganistan'daki çoğunluğu oluşturan etnik grup Peştular arasındaki ilişkiyi ele almakta ve Sovyetlerin niçin Peştular merkezli bir dış politika

² Thomas Barfield, *Afganistan Politik ve Kültürel Bir Tarih*, çev. Burhan Yüksekkaş (İstanbul: Kültür Yayınları, 2021), 13.

³ Miguel Ángel Ballesteros Martín, "Geopolitical Analysis of Afghanistan," *Spanish Institute for Strategic Studies (IEEE)* 12, April (2011): 1–16.

⁴ David Gillard, *The Struggle for Asia, 1828-1914: A Study in British and Russian Imperialism* (London: Methuen & Co Ltd, 1977), 5-6.

⁵ 'Raj', Hint dilinde 'saltanat'- 'hükümdarlık' anlamlarına gelmektedir. İngiliz veya Britanya Rajı söylemi 1858-1947 yılları arasında bugünkü Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'de sömürge yönetimi kuran Birleşik Krallık'ın Hindistan Kolonisine verile isimdir.

⁶ Gillard, *The Struggle for Asia, 1828-1914: A Study in British and Russian Imperialism*, 48-49.

⁷ U.T Sivrioğlu ve A.J. Türkoğlu, *Afganistan 1978-1992: Soğuk Savaşın Sıcak Cephesi* (Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021), 18-19.

izlediği sorusuna cevap aramaktadır. Bu sorunun cevabı, SSCB'nin Afganistan'daki stratejik çıkarlarına ulaşmada izlediği politikaların ve ideolojik ilişkilerin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca stratejik hedeflere ulaşmak için kurulan ittifakların, bu hedeflere nasıl katkıda bulunduğu da incelenmektedir. Bununla birlikte mevcut literatürde Sovyetler ve Peştular arasındaki ittifakın sebeplerine dair özellikli bir çalışmaya rastlanılmaması, bu konuda yapılacak araştırmaların literatüre önemli katkılar sağlayabileceğini göstermektedir.

Araştırmada, Sovyetler Birliği ve Peştular arasındaki ittifak ilişkilerini anlamak için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak ittifakın tarihsel ve politik temellerini inceleyen çeşitli kaynaklar toplanmış, ardından bu veriler stratejik hedefler, ideolojik faktörler ve politik çıkarlar gibi ana temalar doğrultusunda kodlanmıştır. Kodlama sürecinde belirgin temalar ve bu temalar arasındaki ilişkiler saptanmış, ittifakın altında yatan çıkar çatışmaları ve ideolojik kaygılar incelenmiştir. Sonuçlar, tarihsel bağlam ve literatür ışığında değerlendirilerek ittifakın nedenleri yorumlanmıştır.

Makale üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, Sovyet-Peştular ittifakının tarihsel gelişimi bağlamında 1979 öncesi SSCB-Afganistan ilişkilerini ele almaktadır. İkinci bölümde, Afgan Halkçı Demokrat Partisi'nin (AHDP) Afganistan'daki sosyalist hareket içindeki rolü ve Sovyetlerle olan ilişkisi incelenmektedir. Son bölümde ise Sovyetlerin Hazara veya Taciklerle niçin müttefiklik ilişkisi kurmadığı, başkent Kabil'in Peştulara ait olmasının ve Sovyetlerin ihraç etmeye çalıştığı ideolojinin Peştular tarafından benimsenmesinin yanı sıra, Hint Okyanusu'na açılacak Peştunistan tezine dayanarak Sovyet-Peştular ilişkisinin nedenlerine açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

2. 1979 Öncesi SSCB-Afganistan İlişkileri

Ekim Devrimi sonrası Sovyet rüyasının gerçekleştiği alan Doğu devletleri olmuştur. Bu bağlamda 1919'da üçüncü İngiliz işgalini savuşturmaya çalışan Afganistan'ın verdiği anti-emperyal savaşta Sovyetlerden destek talebi, birtakım tereddütler olmakla beraber, Lenin tarafından kabul edilmiştir. Bolşeviklerin devrimi ve Emanullah Han'ın İngilizlere karşı tek taraflı bağımsızlık ilanı ile bu iki genç devlet arasındaki ilk resmi temas uluslararası arenada birbirlerini tanıma yoluyla gerçekleşmiştir.⁸ Bu gelişmeler ışığında Birinci Afgan-Sovyet Dostluk ve İyi Komşuluk İlişkileri Antlaşması Eylül 1920'de imzalanarak 1921 Şubat ve

⁸ Ulaş Töre Sivrioğlu, "Sovyet Askeri Müdahalesinden Önce Sovyetler Birliği-Afganistan İlişkileri (1919-1979)," Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi 3, sy. 1 (2020): 60-63.

Ağustos aylarında iki ülke tarafından onaylanmıştır. Cömert mali yardımlar ve siyasi-bölgesel imtiyazlar içeren bu antlaşma emperyal düşmanı karşısında Afganların elini güçlendirmiştir.⁹

Sonraki yıllarda Stalin de selefi Lenin gibi Afgan Emiri Emanullah Han'ın bağımsızlık mücadelesini desteklemiştir. Emanullah'ın yürüttüğü monarşik politikalar, Bolşevik devriminin ruhuna aykırı olmasına rağmen emperyalizmi zayıflattığı gerekçesiyle destek görmüştür.¹⁰

Çarlık Rusya'sının yıkılmasıyla Türkistan milletleri¹¹, Bolşevik devriminin özünde yer alan 'milletlerin kendi kaderlerini tayin etme' ilkesine dayanarak bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Sovyetler başlangıçta bu bağımsızlık hareketlerini desteklemiştir. Bununla birlikte Afgan Emiri Emanullah, 1921'deki Sovyet-Afgan Dostluk Antlaşması'nın 8. maddesi uyarınca Buhara ve Hive Hanlıklarının bağımsızlığının teminat altına alınmasını sağlamıştır. Ancak Sovyetler, bağımsızlığını ilan eden Türk milletlerinin, Orta Asya'daki kontrolü için ciddi bir tehdit oluşturduğunu fark ederek, hava desteği ve Kızıl Ordu birlikleri göndererek hanlıklara müdahalede bulunmuştur.¹² Bu durum karşısında Emanullah, başlangıçta iki taraf arasında denge siyaseti izlemeye çalışmıştır. Sovyetlerin bu hanlıklarda iktidarı ele geçirmeye yönelik eylemleri, Sovyet karşıtı Basmacı Hareketi'nin Afgan sınırında örgütlenmesine yol açmış ve iki dost devlet arasında kısa süren sorunlara neden olmuştur. Ağustos 1926'da SSCB ile Afganistan arasında imzalanan Tarafsızlık ve Saldırmazlık Paktı, Orta Asya'daki Sovyet kazanımlarını pekiştirirken, Emanullah'ın Basmacıları engelleme sözü vermesi ve modernleşme adımlarının yarattığı rahatsızlık, onun ulema gözünde 'zayıf ve günahkâr' Müslüman olarak görülmesine neden olmuştur. Sonuç olarak Emanullah Han 1929'da patlak veren iç isyan sonucunda tahtını bırakarak ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır.¹³

1929-1978 yılları arasında hüküm sürecek Musâhibân Hânedanın ilk kralı olan Nadir Şah ile Kabil sokakları yeniden istikrara kavuşmuştur. Sovyetlere, İngilizlere ve Basmacılara karşı ılımlı bir siyaset izleyen ve mutlak tarafsızlığını koruma gayretinde olan Nadir Şah, 1931'de

⁹ Amin Saikal, *Modern Afghanistan: A Struggle A History And Survival* (London, 2004), 69.

¹⁰ Joseph Stalin, "The Foundation of Leninizm" in J. Stalin Works Volume 6 (Moscow: Foreign Language Publishing House, 1953), 148.

¹¹ Türk Dünyası' kavramı altında tasnifi yapılan dört Türk bölgesinden biri Türkistan'dır. Tarihi seyirde 'Türkistan' adında bir devlet kurulmamışsa da İç Asya'da yaşayan Türk milletleri -Kazak, Kırgız, Uygur, Özbek, Türkmen-bölgenin 'Türklerin yurdu' anlamına gelen 'Türkistan' adıyla anılmasında etkili olmuştur. SSC'nin tarih sahnesine çıkışıyla Türkistan adı tek başına kullanılmamış, Sovyet terminolojisi olan 'Orta Asya' coğrafi sınırlandırmasının içine dahil edilmiştir. Alaaddin Yalçınkaya, *Sömürgecilik-Panislamizm Işığında Türkistan (1856-1922)* (İstanbul: Timaş Yayınları, 1997).

¹² Geoffrey Hosking, *A History of the Soviet Union 1917-1991* (London: Fontana Press, 1992), 113.

¹³ Amin Saikal, *Modern Afghanistan : A Struggle A History And Survival*, 87-88.

Sovyetler ile yeni bir dostluk antlaşması imzalamıştır. Ancak antlaşmadan iki yıl sonra suikasta kurban gitmesi nedeniyle yerini 40 yıl hüküm süreceğ oğlu Zahir Şah'a bırakmıştır.¹⁴

ABD ve SSCB'nin önderlik ettiği iki kutuplu dünya düzeninin hüküm sürdüğü İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, Afgan-Sovyet ilişkilerinin durağanlaştığı yıllardır. Savaş sırasında ve sonrasında Afganistan'ın Almanya ile yakınlaşması ise Sovyetleri, Afganistan ile ilişkilerini yeniden güçlendirmeye yönlendirmiştir.¹⁵ 1947'de İngilizlerin Hindistan'dan çekilmesiyle, Afganistan'ın kuzey komşusu Ruslar ve güney komşusu İngilizler arasındaki rekabeti lehine çevirme politikası rakip bir gücü kaybetmiştir. Bir başka ifadeyle Afganistan, üzerinde baskısını hissedebileceği veya desteğine ihtiyaç duyacağı bölgenin tek hâkim gücü haline gelen Sovyetlerle baş başa kalmıştır. Nadir Şah, Soğuk Savaş atmosferinde her ne kadar Rus baskısını dengelemek amacıyla yeni rakip gücün Amerika olabileceğini düşünmüşse de Afganların 1956 yılında ABD tarafından reddedilen askeri yardım talepleri bir kez daha Sovyetlerin tereddütsüz mali ve askeri yardımlarıyla karşılanmıştır.¹⁶ Öte yandan Hindistan'dan ayrılarak bağımsızlaşan Pakistan, Afganistan'ın güneydoğu sınır komşusu olmuştur. Böylelikle Afganistan ve Pakistan arasında süregelen sınır anlaşmazlıkları merkeze oturtulmadan iki devlet arasındaki ilişkilerden bahis açmak imkânsız hale gelmiştir.¹⁷ Sınır değişikliği talepleriyle uluslararası alanda yalnızlaşmış Afganlar ise yanlarında her zamanki gibi kadim müttefiki olan Rusları bulacaktır.

Soğuk Savaş atmosferinin hâkim olduğu bu yıllarda Sovyetlerin Afganistan desteği nüfuz mücadelesinin diğer tarafı olan ABD'nin ilgisini celp etmiştir. Bu tarihten sonra bölge kadim tarihine referansla yeniden iki küresel gücün nüfuz mücadelesinin yaşandığı saha olmuştur. Bu dönem, ABD ve Sovyetlerin kâr-zarar perspektifiyle girişimde bulunduğu aynı zamanda Afganların uzun yıllardır edindikleri iki güç arasındaki rekabeti kendi lehlerine çevirebilme becerisiyle ülke tarihindeki en köklü yatırımların yapıldığı dönem olmuştur.¹⁸

Zahir Şah döneminde zayıflayan Sovyet-Afgan ilişkileri 1953-1963 yılları arasında başbakanlık yapan Davut Han döneminde yeniden yükselişe geçmiştir. Ancak 1963'te Zahir Şah, yeğeni Davut Han'ın Sovyetlerle yakın ilişkisini ve Peştunistan'ın siyasetini ülkenin

¹⁴ Sivrioğlu, "Sovyet Askeri Müdahalesinden Önce Sovyetler Birliği-Afganistan İlişkileri (1919-1979)", 65.

¹⁵ Jonathan L. Lee, *Afghanistan: A History from 1260 to the Present* (London: Reaktion Books, 2018), 531.

¹⁶ Barnett R. Rubin, *The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System*, (USA: Yale University Press, 2002), 65.

¹⁷ *Ibid*, 62.

¹⁸ Peter Marsden, *Afghanistan Aid, Armies and Empires* (I.B Tauris, 2009), 31-32.

¹⁹ 1893'te Afganistan ve Britanya Rajı arasında imzalanan 'Durand Hattı' adı verilen sınır anlaşması Afganistan'ın güneyinde yaşayan Peštu etnik unsurunu ikiye bölmüştür. Kuzey Batı Sınır Eyaleti adıyla anılan Peštu aşiretlerinin yaşadığı dağlık bölge bugün hala Afganistan ve Pakistan arasında çözülemeyen başlıca çatışma problemlerinden

ekonomik sorunlarının sebebi olarak görmüş ve yeğeni Davut'u istifaya zorlamıştır. Davut Han'ın 1973'teki yönetimi tekrar ele geçirip cumhuriyeti ilan etmesine kadar geçen on yıllık süreç, Sovyet yanlısı Afgan solunun gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda Aralık 1965'te kurulan Afgan Halkçı Demokrat Parti içindeki hiziplerden biri olan Perçem hizbi Sovyet eğitimi görmüş subaylarla birlikte Davut Han'ın darbesinin başarıya ulaşmasını sağlamıştır.²⁰ Ancak Davut Han, iktidarının son yıllarında Sovyet yanlısı iç ve dış politikasından vazgeçmiş, Batı Bloğu ile ilişkilerini geliştirmek istemiştir. Bu çark ediş, Savr Devrimi adı verilen ve 1978'de AHDP'yi iktidara getiren bir darbeye Davut Han'ın öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Devrimin üzerinden bir yıl geçmeden Sovyetler Birliği'ne sıkı sıkıya bağlı AHDP reformlarına karşı ulusal direniş baş göstermiştir.²¹

Sonuç olarak Sovyet-Afgan ilişkilerinde kahir ekseriyetle izlenen bu olumlu seyir, 1979 Aralık'ında AHDP'nin rejime karşı ayaklanmaları bastırması ümidiyle davet ettikleri Sovyetlerin, Afganistan'a dost ve müttefik bir ülkeye yardıma gittikleri düşüncesinde de kendini göstermektedir.²² Bu bağlamda, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, esas olarak Brejnev Doktrini çerçevesinde şekillenen bir stratejik politika olarak değerlendirilebilir. Brejnev Doktrini, Sovyetler Birliği'nin, varoluşsal veya ciddi tehditlerle karşı karşıya kalan her Marksist rejimi, ideolojik ve stratejik çıkarlarını savunma yükümlülüğü çerçevesinde destekleme zorunluluğunu öngörmektedir. Ayrıca Afganistan'ın kontrolü, Orta Asya'daki Sovyet Cumhuriyetleri üzerindeki radikal İslami hareketlerin yayılmasını önlemek açısından da kritik bir adım olarak görülmüştür.²³

3. Afganistan'da Sosyalizmin Yükselişi: AHDP

1965'te Afgan komünistler tarafından Nur Muhammed Tereki ve Babrak Karmal önderliğinde kurulan parti 1967'de iki hizbe ayrılmıştır. Tereki ve Hafizullah Emin liderliğindeki 'Halk hizbi' çoğunlukla Peştuca konuşan, sosyalizme radikal ve hızlı geçişten yana olan Galzay Peştularından oluşuyordu. Karmal önderliğindeki Dari Farsçası 24 konuşan içerisinde etnik çeşitlilik barındıran 'Perçem hizbi' ise sosyalizme tedrici geçişi öngörüyordu.²⁵

biridir. 1960'larda Başbakan Davud Han, kaybedilen toprakları geri almak gayesiyle Kuzey Batı Sınır Eyaletinin Pakistan'dan koparılmasını ve Afganistan'da mutlak Peştu hakimiyeti anlamına gelecek tüm Peştuların bir arada yaşayacağı 'Peştunistan'ın kurulması tezini desteklemiştir. Robert Johnson, *The Afghan Way Of War: How and Why They Fight* (New York: Oxford University Press, 2012), 206.

²⁰ Oğuz Hamşioğlu, "Afgan Modernleşmesi ve Türkiye" (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2006), 358.

²¹ Thomas Barfield, "Problems in Establishing Legitimacy in Afghanistan," *Iranian Studies* 37, sy. 2 (June 2004): 281-282.

²² U.T Sivrioğlu, *Afganistan 1978-1992: Soğuk Savaşın Sıcak Cephesi*, 43.

²³ T.H. Johnson and L.W. Adamec, *The Historical Dictionary of Afghanistan*, 5th ed. (Lanham, 2021), 8.

²⁴ Farsçanın bir lehçesi olan Darice, etnik çeşitliliğin fazla olduğu Afganistan'ın lingua francasıdır.

²⁵ Amin Saikal, *Modern Afghanistan : A Struggle A History And Survival*, 163.

1973'te Perçem hizbinin desteğiyle Davut Han, yönetimi ele geçirip Cumhuriyeti ilan etmiştir. Bu tarihe kadar monarşi ile yönetilen Afgan toplumu için bu son derece yeni bir gelişmedir. Cumhuriyetin kurulmasında aktif rol oynayan Sovyet destekli AHDP'nin Perçemî kanadı hizmetleri karşılığında Davut Han tarafından hükümette yüksek mevkilere getirilmiştir. Bu durum halk nezdinde Hanlarının komünist olduğuna dair kuvvetli şüpheler uyandırmıştır.²⁶ Ancak bu şüpheler, Davut Han'ın hükümetteki komünist etkiyi azaltmak için AHDP'li sol grupları tasfiye etmesiyle ortadan kalkmıştır. Han'ın bu tutumu 1978'de Savr adı verilen hükümet darbesine ve sonrasında kendisinin ölümüne sebebiyet vermiş böylelikle AHDP'nin iktidar süreci başlamıştır.²⁷

Sosyalist düzenin kurulmasında iki hizip arasındaki politika farklılığı, Savr Devrimi'nden sonra iktidarı ele geçiren AHDP'nin radikal 'Halkî' lerinin reformist 'Perçemî'leri partiden ihraçlarıyla sonuçlanmıştır. Bu durum Afgan toplumunda ani radikal değişiklik yapılmasının devrimi tehlikeye atacağını düşünen Sovyetler tarafından da hoş karşılanmamıştır.²⁸

Halk hizbi lideri Nur Muhammed Tereki, Davut Han sonrası Afganistan'ın ilk devlet başkanıdır. Tereki'nin yönetimi çok sürmemiş Halkçıların kendi aralarında da bölündüğü gösterir şekilde Hafızullah Emin 1979 Eylül'ünde iktidara el koymuş çok geçmeden de kendisine yönelik darbe girişiminde bulunduğu gerekçesiyle Tereki'yi öldürmüştür. Bu hareketiyle Sovyet tepkisini ve dikkatine üstüne çeken Emin, "solculuktan saptığı" gerekçesiyle Sovyet politbürosunun hışmına uğramış ve yoldaşı Tereki ile aynı sonu paylaşmıştır.²⁹1979'da Rus müdahalesinin başlamasının akabinde AHDP'nin üçüncü lideri, Halkîler tarafından sürgün edilmiş ve Sovyetlerle yakın ilişkiler geliştirmiş Perçem hizbinin önderi Babrak Karmal olmuştur. Bu tarihten itibaren Afganistan'da Sovyet etkisini kendini doğrudan göstermiştir :

"Sovyetler, Afganistan Demokratik Cumhuriyeti (DRA) kurumlarını modellemeye çalıştı. Moskova'ya rapor veren Sovyet subayları ve danışmanları, Karmal'ın konuşmalarını yazmaktan siyasi mahkumları sorgulamaya kadar tüm önemli kararları aldı ve uyguladı. Sovyet

²⁶ Qari feriaghun Batoor, "Afganistan'da Cumhuriyetin Kuruluşu," Anasay Dergisi 2, sy. 5 (2018): 20.

²⁷ J. Bruce Amstutz, *The First Five Year Of Soviet Occupation* (Washington D.C: National Defense University Press, 1986), 37.

²⁸ Gregory Feifer, *The Great Gamble: The Soviet War in Afghanistan* (Harper Collins, 2009).

²⁹ Abdullah Yegin, *Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu* (İstanbul: Seta Yayınları, 2015), 24.

danışmanlarının işgalin başında AHDP üyelerinden sayıca fazla olduğu ve 1984 yılına kadar on binden fazla olabileceği bildirildi.”³⁰

Sovyet müdahalesi hali hazırdaki kaotik ortamı körüklemiş ve baş gösteren sıcak çatışmalar 10 yıl sürecek bir işgale zemin hazırlamıştır. Sovyetler, işgali sonlandırmadan önce istikrarı sağlamak amacıyla son bir hamleyle 1986’da Afgan gizli polis teşkilatı şefi Necibullah’ı, Karmal yerine iktidara getirmiştir. Necibullah düzeni yeniden sağlamak gayesiyle partiyi son kez yenileyerek partinin sol geçmişini silmeye çalışmıştır.³¹ AHDP, Davut Han’ın 1978’de devrilmesinden sonra Sovyet desteği ile 1992’ye kadar kontrolü elinde tuttuysa da 1990’da ‘Vatan’ olarak değişen parti adıyla birlikte komünist çizgiden ayrılmıştır.³²

4. Sovyet-Peştu İttifakının Sebepleri

Bu bölüm, Sovyetler Birliği'nin Peştu etnik grubuyla kurduğu ittifakın gerekçelerini ele almaktadır. Bölümde, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'daki etnik gruplarla ilişki kurma sürecindeki zorluklar ve bu süreçte Peştu grubunun tercih edilme nedenleri açıklanmaktadır. Ayrıca, Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen Peştu gruplarıyla kurulan ideolojik ilişkiler, Peştu gruplarının Sovyetler Birliği için nasıl bir rol oynadığı ve Sovyetlerin bu gruplarla olan ilişkilerinin önemi ele alınmaktadır. Bölüm, Afganistan’ın başkenti Kabil’deki Peştu aşiretlerinin tarihsel ve yönetsel meşruiyeti üzerindeki etkileri ve Sovyetler Birliği’nin bu meşruiyeti nasıl değerlendirdiğini de tartışmaktadır. Son olarak, Peştunistan Tezi’nin stratejik önemi ve Sovyetler Birliği'nin bu tezle nasıl bir nüfuz genişletme stratejisi izlediği açıklanmaktadır.

4.1. Tacik ve Hazaralar: Sovyet İttifak Seçimlerinde Hariç Tutulanlar

Etnik, dilsel, dinsel çeşitlilik bakımından zengin olan Afganistan’ın ikinci büyük etnik grubu toplam nüfus içinde %30 dolaylarındaki oranıyla Taciklerdir. Farsça konuşan Sünni Müslümanlardan oluşan Tacik grup ekseriyetle ülkenin kuzeydoğusunda yerleşiktir.³³

Komünizmin, Afganistan’daki Tacik gruplar arasında hemen hiç alıcısının olmaması Sovyetlere ve Kabil hükümetine karşı en etkili direnişin Tacikler tarafından verilmesini destekler niteliktedir. AHDP’nin Perçem hizbinde Tacik asıllı partililer olmakla beraber onlar

³⁰ A.H. Sinno, *Organizations At War In Afghanistan And Beyond* (London: Cornell University Press, 2011), 123.

³¹ Marsden, *Afghanistan Aid, Armies and Empires*, 52.

³² M. Hassan Kakar, *The Soviet Invasion and the Afghan Response, 1979-1982* (Berkeley: University of California Press, 1995), 214.

³³ Barfield, *Afganistan Politik ve Kültürel Bir Tarih*, 47-48.

da Halkilerin marifetiyle yönetimden uzaklaştırılmıştır. Sovyetlere karşı cihadın en ateşli mücahidi ise şüphesiz Tacik lider Ahmet Şah Mesut'tur.³⁴

Afganistan'da süregiden çatışmalar, Afganlarla kültürel, tarihsel ve coğrafi bağları yadsınamayacak Orta Asya Cumhuriyetlerini etkilemiştir.³⁵ Sovyet ve AHDP karşıtı radikal İslami hareketlerin yükselmesi, Sovyetler tarafından cihadın kendi kontrolü altındaki Orta Asya Cumhuriyetlerine sıçrayabileceği çekincesiyle karşılanmıştır. Tacik Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin güney kesimlerinin Afgan direnişine sempatiyle yaklaşmaları ve yerel destek sağlamaları hatta Orta Asya devletleri içerisinde kaçak yayınlar yoluyla direnişe direkt destek vermeleri de Sovyetlerin bu çekincesinin yersiz olmadığını kanıtlar niteliktedir.³⁶ Öz itibarıyla Sovyetlerin Tacik merkezli bir siyaset gütmemesi bu gerçekler doğrultusunda açıklanabilir.

Afganistan'ın üçüncü büyük etnik grubu, nüfus içindeki oranı %10-%15 dolaylarında değişen Hazaralardır. Farsçanın bir lehçesi olan Hazaregi dilini konuşan Şii etnik grubun Türk-Moğol kökenli olduğunu savunan düşünürler mevcuttur. Hazaralar ekseriyetle Afganistan'ın ortasında konumlanan 'Hazaracat' adı verilen dağlık bölgede yaşamaktadır.³⁷

Sovyet güdümündeki hükümete ilk başkaldıran gruplardan biri olan Hazaralar, tarihin farklı dilimlerinde üzerlerindeki baskı şiddetinin değiştiği ancak baskının kendisinin baki kaldığı etnik azınlıklardan biridir. Sovyet-Afgan milliyet şeması üzerine çalışan Kabil'deki Sovyet danışmanları Hazaraları, hafifletilmeyen baskılar nedeniyle öz kimliklerini yitirmiş bir etnik grup olarak nitelemiştir.³⁸

Tarihsel gerçekliğin sonucu olarak ideolojik iktidar devirleriyle akıbetlerinin değişmeyeceğinin farkında olan Hazaralar, Sovyetlere karşı harekette iki gruba bölünmüştür: Sosyalist rejimi destekleyen kentli orta sınıf ve Sovyetlere ve güdümündeki hükümete karşı direniş saflarında boy gösteren, kırsalda yaşayan İran desteğiyle örgütlenen alt sınıf. Hazaracat'ın savaşmayı zorlaştıran engebeli arazisi ve bölgenin stratejik öneminin

³⁴ Sovyetlere karşı savaşan mücahid gruplar arasında karizmatik otoritesi en kuvvetli olan, Pençşir Vadisi savunmasıyla ünlenen ve 'Pençşir Aslanı' lakabıyla anılan Ahmet Şah Mesut idi. Askeri becerileri, Sovyet rakipleri tarafından dahi takdir edilen Tacik lider, savaş sona erene kadar mücahid gruplar arasındaki iç çatışmalardan uzak durmayı başarmıştır. Mesut'un nihai hedefi ise Kabil'de iktidarı ele geçirmek olmuştur. R. Braithwaite, *Afgantsy: The Russians in Afghanistan 1979-89* (Oxford University Press, 2011), 184-185.

³⁵ Maya Latynski and S. Enders Wimbush, "The Mujahideen and the Russian Empire," *The National Interest* 11 (1988): 30-42.

³⁶ Leslie Holmes, "Afghanistan Sino-Soviet Relations," in *The Soviet Withdrawal From Afghanistan*, ed. Amin Saikal ve William Maley (New York: Cambridge University Press, 1989), 131.

³⁷ Rahimullah Farzam, "Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Hazara Toplumu," *İram Yayınları*, 2020, 1-61.

³⁸ Eden Naby, "The Ethnic Factor in Soviet-Afghan Relations," *Asian Survey* 20, no. 3 (1980): 237-56.

vazgeçilemeyecek mahiyette olmaması Sovyetlerin bölgeden kolaylıkla çekilmesindeki esas faktörler olmuştur.³⁹

Hazaraların Sovyetler tarafından göz ardı edilmesindeki diğer bir sebep ise İran İslam Devrimi sonucu yükselen Şii başarısının, Hazaralara Kabil'den bağımsız hareket edebilme özgürlüğünü tanımış olmasıdır.⁴⁰ Dış siyasetinde mücadele verdiği cephelere Radikal İslam'ı uyandıran İran'ı eklemek, son yıllarını yaşayan SSCB'nin arzu etmeyeceği bir durum olarak değerlendirilmiştir.

4.2. Komünist Vekil Olarak Peştular

1977 Afgan Anayasa'sında düzenlenene kadar Afgan kelimesi Peştu etnik kimliğini ifade etmekteydi. Uzun zaman birbirini yerine kullanılan bu iki terim Afganistan'ın hâkim etnik grubunun tarihin her evresinde Peştular olduğunu gözler önüne sermektedir. Ülkede toplam nüfusun %40'ını oluşturan Peştuların en geniş aşiret grupları Abdalî (Dürrani) ve Galzay Peştularıdır.⁴¹ 1747 Afgan Krallığı'nın kuruluşundan 1978 Savr Devrimi'ne kadar iktidar, Abdalî Peştularları arasında yer değiştirirken devrim sonrası ezeli rakipleri Galzay Peştularına geçmiştir.

Sosyalist düşünceler Peştular içinde uyanmış ve hayata geçmiştir. Hulasa AHDP'li Peştular komünizm lafzını kullanmaktan özenle kaçınsa da komünizm düşüncesi entelektüel birikime sahip partiyle gelişme göstermiştir.⁴²

Bu nedenle Gorbaçov ve selefleri Peştu idaresindeki Afganistan'ı 'sosyalist dünyanın' parçası olarak kabul etmişlerdir. Bu kabulden sonra Sovyet-Peştu ittifakı anlaşılır hale gelmiştir.⁴³ Ancak Sovyetlerin Afgan nüfusunun yaklaşık yüzde 40'ını oluşturan Peştuların tamamıyla ittifak halinde olabileceği düşüncesi gerçeği yansıtmamaktadır. Zira Sovyet işgaline zemin hazırlayan etnik grup ekseriyetle Dürrani aşiretine bağlı Peştular iken, Sovyet işgalini ortadan kaldıran grup yine büyük ölçüde Galzay aşiretine ve diğer Peştu aşiretlerine mensup Peştulardan oluşmuştur.

4.3. Kabil'in Hâkimi Peştular

Geçmişten bugüne Kabil, Horasan'ın ticari merkezlerinden biri olmuştur. 16. yüzyıl başlarında Kabil hâkimi olan Babür Şah, 'Babürnâme' adlı eserinde, Kabil vilayetinde on bir

³⁹ H.S. Bradsher, *Afghan Communism and Soviet Intervention* (Karachi: Oxford University Press, 1999), 211.

⁴⁰ Naby, "The Ethnic Factor in Soviet-Afghan Relations.", 244.

⁴¹ Hopkins B. D., *The Making of Modern Afghanistan* (Palgrave Macmillan, 2008).

⁴² Sivrioğlu ve Türkoğlu, *Afganistan 1978-1992: Soğuk Savaşın Sıcak Cephesi*, 57.

⁴³ Robert F. Miller, "Afghanistan and Soviet Alliances," in *The Soviet Withdrawal From Afghanistan*, ed. Amin Saikal ve William Maley (New York: Cambridge University Press, 1989), 104.

veya on iki farklı dilin konuşulduğunu ve başka hiçbir vilayette bu kadar geniş etnik ve dil çeşitliliği bulunmadığını belirtir.⁴⁴

Tüm etnik grupların temsil edildiği Kabil 1776'dan beri ülkenin başkenti olarak muhafaza edilmektedir. Kabil'e hâkim olan ve iktidarı elinde bulunduran etnik grup aynı zamanda ulusal meşruiyetin de sahibidir. Afgan topraklarında güç iddiasında bulunan tüm gruplar öncelikle Kabil'i ele geçirmekle ilgilenmiştir. Bu ilgi Sovyet işgali sonrasında Mücahitler arasındaki Kabil'e hâkim olma yarışında da kendini göstermiştir.⁴⁵

Kabil'in yaklaşık 230 yıl Peştuların egemenliğinde kalmıştır. Yönetim aşiret grupları arasında değişmiş olsa da Peştuların iktidarı kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. İktidar sırasıyla Sadozay ve Barakzay silsilesinden gelen Dürraniler, Musahibanlar, Galzay Peştuları olarak bilinen AHDP yöneticileri ve halihazırda Afganistan İslam Emirliği'ni ilan eden Taliban gibi çeşitli gruplar tarafından temsil edilmiştir. Bu bağlamda, bölgedeki Peştu iktidarının siyasi meşruiyeti tartışmasızdır.⁴⁶ Peştu aşiretlerinin kitlesel desteği, Kabil'deki liderlerin konumlarını pekiştirmekte ve bu durum Sovyetlerin bölgede sürdürülebilir bir varlık göstermeleri açısından büyük önem arz etmektedir.

4.4. Hint Okyanusu'na Açılan Peştunistan

1893 yılında, Afganistan'ın Peştu nüfusu, İngilizler tarafından Britanya Hindistanı ve Afganistan arasında Durand Hattı olarak bilinen bir sınır anlaşmasıyla ikiye bölünmüştür. Ancak Afgan halkı ve yöneticileri, ideolojik görüş farklılıklarına rağmen, bu sınır dayatmasını reddetme konusunda ortak bir görüş birliği sağlamışlardır. Daha sonra Kuzeybatı Sınır Eyaleti (Hayber Paktun) adı verilen bu bölge, Britanya'nın Hindistan'dan çekilmesinin ardından kurulan genç Pakistan devletinin sınırları içinde kalmıştır. Afganların bu bölgeyi kendi doğal sınırları içinde görmeleri ve Pakistan'ın bu bölgede hak iddia etmesi, sınır komşusu iki ülke arasında sürekli olarak sınır anlaşmazlıklarına yol açmıştır.⁴⁷

Afganistan'ın Hayber Paktun bölgesini kendi sınırlarına dahil etme çabaları Durand Hattı Anlaşmasını öne süren İngilizler tarafından kabul görmemiştir. Afganlar sonuç elde edemedikleri bu durum karşısında 'bizim değilse kimsenin değil' mantığıyla 'Peştunistan' tezini üretmiştir. Bu teze göre Kuzeybatı Sınır Eyaleti, Aşiretler Bölgesi ve Belucistan'ı içine alan

⁴⁴ Baburnâme, haz. Reşit Rahmeti Arat, (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000), 201.

⁴⁵ Michael Barry, Kabul's Long Shadows Historical Perspectives (New Jersey: Liechtenstein Institute on Self-Determination, 2011), 46.

⁴⁶ Ahmed Rashid, Taliban: The Power of Militant Islam in Afghanistan and Beyond (I.B. Tauris, 2010), 22-34.

⁴⁷ M. Hassan Kakar, *The Soviet Invasion and the Afghan Response, 1979-1982*.

bölgeye iki devletin egemenliğinden bağımsız özerk bir statü tanınacaktır.⁴⁸ Ancak Pakistan'ın Durand Hattı'ndan taviz vermemesi ve Soğuk Savaş aktörlerinden ABD ile yakın ilişkisi Afganistan'ı bir kez daha bölgede yalnızlaştırmıştır. Bu yalnızlaşmaya son veren ise Soğuk Savaş'ın doğu kutbu, Afganların kadim müttefiki Sovyetler olmuştur.

Sovyetler, Peştunistan tezini desteklemiş ve hatta bahsi geçen bölgelerin bağımsızlığından ziyade Afganistan sınırlarına dahil olması gerektiğini uluslararası arenada savunmuştur. Bu aşamada, Sovyet devlet aklının aktif bir şekilde işlediği gözlemlenmektedir. Sovyet işgalinin başarılı olması durumunda, Afganistan'ın Sovyetler Birliği'nin 16. Birlik Cumhuriyeti haline gelmesi ve Peştunistan'ın, Rusların Afgan toprakları üzerindeki Hint Okyanusu'na açılan kapısı olarak işlev görmesi beklenmiştir. Bu ilişki, Sovyetlerin Peştun ve Peştunistan merkezli siyaset gütmesindeki en önemli bağlantılardan biri olarak değerlendirilmektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada Sovyetler Birliği'nin Peştun etnik grubu ile kurduğu ittifakın gerekçeleri ve bu ittifakın tarihsel, ideolojik, siyasi ve stratejik temelleri ele alınmaktadır. Sovyetlerin Afganistan'daki farklı etnik gruplarla ilişkilerinin incelendiği bu bağlamda, Peştunlarla geliştirilen ittifakın diğer gruplarla olan ilişkilerden niçin ve nasıl farklı olduğu analiz edilmektedir. Peştunlarla kurulan ittifak, sadece etnik ve siyasi çıkarlar doğrultusunda değil, ideolojik ve stratejik hedeflerin de bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Sovyetler Birliği, Afganistan'daki etnik çeşitlilik içinde, nüfus büyüklüğü ve tarihsel rolü itibarıyla Peştunları doğal bir müttefik olarak görmüştür. Tacikler ve Hazaralar gibi diğer büyük etnik gruplarla karşılaştırıldığında, Peştunlarla ittifak kurma sürecinin daha az karmaşık olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Sovyetlerin bölgedeki etnik dinamikleri derinlemesine değerlendirdiği ve Peştunları stratejik açıdan öncelikli bir ortak olarak seçtiği anlaşılmaktadır. Sovyetler, Peştunları hem Afganistan'daki iç siyasi dengelerde hem de bölgedeki geniş çaplı stratejik hedeflerinde merkezi bir aktör olarak değerlendirmiştir.

Sovyetler Birliği ile Peştun grupları arasındaki ilişki, ideolojik bağlarla da güçlenmiştir. Özellikle Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen Peştun gruplar, Sovyetler ile ideolojik bir uyum yakalamış ve bu uyum, ilişkilerin daha sağlam temellere oturmasına zemin hazırlamıştır. Sovyetler, bu gruplarla kurdukları ideolojik bağın, siyasi ve askeri ilişkileri pekiştireceğine inanmış ve Peştunları yalnızca askeri bir müttefik değil, aynı zamanda ideolojik bir partner olarak

⁴⁸ Louis Dupree, *Afghanistan* (Princeton University Press, 1980), 489.

konumlandırmıştır. Bu bağlamda Peştü grupları, Sovyetler Birliği'nin hem bölgedeki siyasi nüfuzunu artırma hem de ideolojik yayılım stratejilerinin bir parçası haline gelmiştir.

Sovyetler Birliği, Peştü aşiretlerinin Afganistan'ın yönetiminde tarihsel bir meşruiyete sahip olduğunun farkındadır. Kabil'i üç yüzyıl boyunca yönetmiş olan Peştü aşiretleri, Afganistan'ın siyasi istikrarını sağlayabilecek ve Sovyetlerin stratejik hedeflerine ulaşmalarında kilit bir rol oynayabilecek bir güç olarak görülmüştür. Peştular, Sovyetler için yalnızca bir etnik grup olmanın ötesinde, yönetsel meşruiyete sahip bir iktidar odağıdır. Sovyetlerin Afganistan üzerindeki stratejik hedeflerine ulaşmasında Peştuların bu tarihsel meşruiyet ve yönetsel gücü kritik bir unsur olarak değerlendirilmiştir.

Sovyet-Peştü ittifakının en önemli stratejik unsurlarından biri, "Peştunistan Tezi" olarak bilinen, Afganistan ile Pakistan arasındaki Peştü nüfusunun yoğun yaşadığı bölgede bağımsız bir Peştü devleti kurma fikridir. Sovyetler Birliği, bu tezi destekleyerek bölgedeki Peştular üzerindeki nüfuzunu artırmayı amaçlamış ve bu sayede Hint Okyanusu'na erişim sağlamayı hedeflemiştir. Bu stratejik hamle, Sovyetler Birliği'nin bölgedeki jeopolitik dengeleri değiştirme ve bölgesel güç projeksiyonunu genişletme çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu analiz, Sovyetler Birliği'nin Peştularla kurduğu ittifakı hem etnik ve tarihsel dinamikler hem de ideolojik ve stratejik çıkarlar çerçevesinde kapsamlı bir biçimde ele almaktadır. Sovyetlerin Peştularla geliştirdiği bu çok katmanlı ittifak, bölgesel güç dengesini değiştirme ve Afganistan üzerindeki nüfuzunu güçlendirme çabasının temel taşlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sovyetlerin bu stratejik hamlesi, ideolojik, siyasi ve askeri hedeflerin uyumlu bir bileşeni olarak önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Extended Summary

Afghanistan is strategically positioned at the intersection of Central Asia, Iran, and the Indian subcontinent and has been influenced by major powers throughout its history. During the 19th and early 20th centuries, it served as a buffer zone in the rivalry between Britain and Tsarist Russia, playing a significant role in their struggle for influence. After the collapse of Tsarist Russia in 1917, the foreign policy strategies of the Soviet Union were shaped by Afghanistan's ethnic composition and strategic position.

Following the October Revolution, the Soviets began to expand their sphere of influence in the East. In 1919, they supported Afghanistan in its struggle against the British occupation and signed the Treaty of Friendship and Good Neighborliness in 1920, providing financial and

political support. However, the modernization efforts of Amanullah Khan and Soviet interventions in Central Asia's independence movements led to tensions between the two countries. After Amanullah Khan's deposition in a 1929 internal revolt, the Soviets had to limit their influence in Afghanistan.

Under the reign of Nadir Shah, Soviet-Afghan relations were revitalized. With the withdrawal of the British from India in 1947, the Soviets emerged as the sole major power over Afghanistan. During this period, the Soviets increased their regional influence through military and financial assistance, and the Cold War competition heightened Afghanistan's strategic significance. Relations weakened during the Zahir Shah era but were reinvigorated under Dawood Khan. Dawood Khan's severance of ties with the Soviets led to the emergence of a Soviet-friendly leftist movement, and with the Saur Revolution, the Soviets established a more direct influence in Afghanistan.

The People's Democratic Party of Afghanistan (PDPA), founded in 1965, represented a socialist movement supported by the Soviets. There were ideological divisions within the party between the Khalq and Parcham factions, with Khalq advocating for a radical transition to socialism and Parcham favoring a more gradual approach. The impact of the PDPA increased with Dawood Khan's declaration of the Republic in 1973, but changes in Dawood Khan's Soviet-friendly policies rendered the influence of the PDPA and the Soviets in Afghanistan contentious. By the Saur Revolution in 1978, the Soviets managed to establish a socialist regime in Afghanistan through the PDPA and entered a direct control phase, leading to a decade-long occupation in the 1980s.

The close relationship between the Soviets and the Pashtun ethnic group stemmed from the inability to form effective alliances with the Tajiks and Hazaras. The resistance of Tajik leader Ahmad Shah Durrani against the Soviets and the Hazara's Shiite sect affiliation caused the Soviets to be cautious toward these groups. The Soviets avoided supporting the Hazaras due to their proximity to Iran and sectarian differences, especially as the Soviet Union, nearing its end, sought to avoid confronting revolutionary Iran.

The Soviets believed that the PDPA, representing the Afghan left, could be influential among the Pashtuns. Given that the majority of the PDPA members were Pashtuns, this ethnic group was seen as most likely to support Soviet ideals effectively. The long-term Pashtun control of Kabul led the Soviets to naturally engage with this ethnic group. The Soviets continued to bolster the legitimacy of Pashtun leaders and supported the Pashtunistan cause, which advocated for the independence of Pashtun-majority regions in southern Afghanistan.

This support was part of the Soviet strategy to potentially incorporate Afghanistan as a 16th Soviet Republic and gain access to the Indian Ocean.

In conclusion, the reasons for the Soviets' development of a Pashtun-centered policy in Afghanistan can be explained under four main headings: ethnic and strategic factors, the Pashtun administration of Kabul, and support for the Pashtunistan cause.

Kaynakça

- Amin Saikal. *Modern Afghanistan : A Struggle A History And Survival*. London, 2004.
- Amstutz, J. Bruce. *The First Five Year Of Soviet Occupation*. Washington D.C: National Defense University Press, 1986.
- Arat, Reşit Rahmeti. *Baburnâme*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- Barfield, Thomas. *Afganistan Politik ve Kültürel Bir Tarih*. Çev. Burhan Yüksekkaş. İstanbul: Kültür Yayınları, 2021.
- Barfield, Thomas J. "Problems in Establishing Legitimacy in Afghanistan." *Iranian Studies* 37, no. 2 (June 2004): 263–93. doi:10.1080/0021086042000268100.
- Barry, Michael. *Kabul's Long Shadows Historical Perspectives*. New Jersey: Liechtenstein Institute on Self-Determination, 2011.
- Bradsher, H.S. *Afghan Communism and Soviet Intervention*. Karachi: Oxford University Press, 1999.
- Braithwaite, R. *Afgantsy: The Russians in Afghanistan 1979-89*. Oxford University Press, 2011.
- Dupree, Louis. *Afghanistan*. Princeton University Press, 1980.
- Farzam, Rahimullah. "Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Hazara Toplumu." *İram Yayınları*, 2020, 1–61.
- Feifer, Gregory. *The Great Gamble: The Soviet War in Afghanistan*. Harper Collins, 2009.
- Gillard, David. *The Struggle for Asia, 1828-1914 : A Study in British and Russian Imperialism*. London: Methuen& CoLTd, 1977.
- Hamşioğlu, Oğuz. "Afgan Modernleşmesi ve Türkiye." *Doktora, Hacettepe Üniversitesi*, 2006.
- Holmes, Leslie. "Afghanistan Sino-Soviet Relations." in *The Soviet Withdrawal From Afghanistan*, edited by Amin Saikal ve William Maley, 122–42. New York: Cambridge University Press, 1989.
- Hopkins B. D. *The Making of Modern Afghanistan*. Palgrave Macmillan, 2008.
- Hosking, Geoffrey. *A History of the Soviet Union 1917-1991*. London: Fontana Press, 1992.
- Johnson, Robert. *The Afghan Way Of War: How and Why They Fight*. New York: Oxford University Press, 2012.
- Johnson T.H. and Adamec L.W. *The Historical Dictionary of Afghanistan*. 5th ed. Lanham: Rowman & Littlefield, 2021.
- Lee, Jonathan L. *Afghanistan: A History from 1260 to the Present*. London: Reaction Books, 2018.
- M. Hassan Kakar. *The Soviet Invasion and the Afghan Response, 1979-1982*. Berkeley: University of California Press, 1995. doi:10.14714/cp42.552.
- Marsden, Peter. *Afghanistan Aid, Armies and Empires*. I.B Tauris, 2009.
- Martín, Miguel Ángel Ballesteros. "Geopolitical Analysis of Afghanistan." *Spanish Institute for Strategic Studies (IEEE)* 12, no. April (2011): 1–16.

- Maya Latynski and S. Enders Wimbush. "The Mujahideen and the Russian Empire." *The National Interest* 11 (1988): 30–42.
- Miller, Robert F. "Afghanistan and Soviet Alliances." In *The Soviet Withdrawal From Afghanistan*, edited by Amin Saikal ve William Maley, 101–22. New York: Cambridge University Press, 1989.
- Naby, Eden. "The Ethnic Factor in Soviet-Afghan Relations." *Asian Survey* 20, no. 3 (1980): 237–56.
- Batoor, Qari Feriaghun. "Afganistan'da Cumhuriyetin Kuruluşu." *Anasay Dergisi* 2, no. 5 (2018): 13–33.
- Rashid, Ahmed. *Taliban: The Power of Militant Islam in Afghanistan and Beyond*. I.B. Tauris, 2010.
- Rubin, Barnett R. *The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System*. 2nd ed. USA: Yale University Press, 2002.
- Sinno, A.H. No Title. *Organizations At War In Afghanistan And Beyond*. London: Cornell University Press, 2011.
- Sivrioğlu, Ulaş Töre. "Sovyet Askeri Müdahalesinden Önce Sovyetler Birliği-Afganistan İlişkileri (1919-1979)." *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi* 3, no. 1 (2020): 57–75.
- Stalin, Joseph. "The Foundation of Leninizm." In *J. Stalin Works Volume 6*. Moscow: Foreign Language Publishing House, 1953.
- Sivrioğlu U.T, Türkoğlu A.J. *Afganistan 1978-1992: Soğuk Savaşın Sıcak Cephesi*. Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021.
- Yalçınkaya, Alaaddin. *Sömürgecilik-Panislamizm Işığında Türkistan (1856-1922)*. İstanbul: Timaş Yayınları, 1997.
- Yegin, Abdullah. "Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu," 2015.